

щодо здійснення міжнародних польотів. Повідомлення про незастосування державою тих чи інших правил ІКАО, що надсилається іншим державам-учасникам Чиказької конвенції, покликане нівелювати прогалини в процесі уніфікації та забезпечити належне регулювання міжнародних повітряних відносин між договірними державами.

Таким чином, зобов'язання держав-членів ІКАО щодо Додатків до Чиказької конвенції і SARPs є основою для забезпечення безпеки і ефективності міжнародної цивільної авіації. Виконання цих зобов'язань забезпечує безперервний і безпечний розвиток авіаційних перевезень по всьому світу. Ці зобов'язання є критично важливими для глобальної взаємодії та координації між державами-членами, а також для впровадження високих стандартів в авіаційній галузі.

Література:

1. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_038#Text
2. ICAO. URL: <https://www.icao.int/Pages/default.aspx>
3. SARPs – Standards and Recommended Practices. URL: <https://www.icao.int/safety/SafetyManagement/pages/sarps.aspx>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-105>

ЗАХИСТ КРИТИЧНИХ ОБ'ЄКТІВ ІНФРАСТРУКТУРИ ВІД КІБЕРАТАК У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ

Пасешник Олександр Русланович

*аспірант кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна*

З розвитком технологій сучасні збройні конфлікти все частіше використовують нові способи ведення війни, зокрема й у кіберпросторі, де кібератаки стають одним із головних засобів ведення воєнних дій. Цивільна інфраструктура, така як енергетичні мережі, водопостачання, транспортні системи та медичні установи, також можуть стати мішенню таких атак. Руїнування таких об'єктів може призвести до гуманітарних катастроф, залишивши цивільне населення без доступу до життєвих потреб.

Основні принципи ведення війни, закріплені в Женевських конвенціях 1949 року, стали основою міжнародного гуманітарного права, які мають на меті захист осіб, що не беруть участі у бойових діях, а також регулюють поведження з військовополоненими і пораненими. Однак з розвитком збройних конфліктів і ускладненням форм ведення бойових дій, з'явилась необхідність адаптувати ці норми до нових реалій. Для цього були прийняті Додаткові протоколи до Женевських конвенцій, зокрема Протокол I, прийнятий у 1977 році, який містить важливі положення щодо захисту цивільних об'єктів під час збройних конфліктів. Згідно зі статтею 52 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, «Цивільні об'єкти не повинні бути об'єктом нападу або репресалій. Цивільними об'єктами є всі ті об'єкти, які не є військовими об'єктами» [1]. Це правило підкреслює важливість забезпечення захисту цивільної інфраструктури і обмежує застосування сили щодо тих об'єктів, які не мають військового значення.

Особливий захист надається об'єктам, що є життєво важливими для цивільного населення, таким як системи водопостачання, енергетична інфраструктура, а також об'єкти, що містять небезпечні сили, наприклад, греблі, дамби або атомні електростанції. Стаття 56 Додаткового протоколу I встановлює, що напади на такі об'єкти заборонені навіть у випадках, коли вони використовуються як військові об'єкти, якщо напад може призвести до звільнення небезпечних сил та масових втрат серед цивільного населення. Однак, такий захист не є абсолютним. Якщо, наприклад, гребля або атомна електростанція використовується для регулярної і безпосередньої підтримки військових операцій, і якщо немає іншого способу припинити цю підтримку, захист може бути знятий.

Водночас, об'єкти, що мають подвійне використання – наприклад, логістична інфраструктура (дороги, мости, залізниці, порти, аеропорти), енергетичні мережі та засоби зв'язку є особливо проблематичними для правової кваліфікації. Якщо певний об'єкт здійснює «ефективний внесок» у військові операції, спрямовані на поразку супротивника, він може бути класифікований як військовий об'єкт, незалежно від його цивільного використання. Така кваліфікація означає, що об'єкт може бути атакований, навіть якщо це призведе до шкоди цивільному населенню, при умові, що очікувана військова вигода перевищує ризики для цивільних [2, с. 104].

Таким чином, захист цивільної інфраструктури та життєво важливих об'єктів є важливою складовою міжнародного гуманітарного права, що визначає обмеження щодо застосування сили до цивільних об'єктів. Проте, з розвитком технологій та появою нових форм ведення війни, таких як кібератаки, ці норми вимагають адаптації до нових реалій. Ці захисні норми можуть бути складно адаптовані до кібератак, оскільки останні часто спричиняють не тільки фізичні руйнування об'єктів, а також, таємно проникають у системи, збираючи інформацію або поступово виводячи їх з ладу без моментального чи очевидного

фізичного впливу. Кібератаки можуть діяти на різних етапах, інколи поступово знижуючи ефективність систем, а інколи не викликаючи одразу помітних наслідків, що ускладнює оцінку їх реального впливу. Кібератаки на критичну інфраструктуру здатні паралізувати її функціонування, завдати значних економічних збитків та вплинути на життя мирного населення, прикладом такого є атака на енергетичну мережу, що може призвести до тривалих перебоїв з електропостачанням, яке вплине на лікарні, транспорт, зв'язок та інші критичні системи. Такі атаки, навіть якщо вони не викликають фізичних руйнувань, можуть мати катастрофічні наслідки для цивільного населення. Також важливою особливістю є те, що наслідки кібератак можуть бути непередбачуваними або поступовими, що ускладнює оцінку їх реального впливу на цивільне населення та інфраструктуру.

Значною проблемою є також складність виявлення кібератак. Анонімність кіберпростору, а також використання технічних засобів для маскування джерела атаки, робить встановлення конкретної відповідальності надзвичайно складним. Це створює додаткові виклики для міжнародного гуманітарного права в частині правової кваліфікації таких атак і розробки ефективних механізмів.

У підсумку, розвиток технологій та використання кіберпростору як нової форми ведення воєнних дій вимагають від міжнародного гуманітарного права адаптації до сучасних загроз. Кібератаки на критичну інфраструктуру можуть мати серйозні гуманітарні наслідки, завдаючи шкоди життєво важливим системам та економіці, навіть якщо ці наслідки не завжди є миттєвими або очевидними. Для забезпечення належного захисту цивільного населення від нових технологічних загроз, необхідно вдосконалити правові норми міжнародного гуманітарного права. Це включає розробку нових механізмів виявлення винних у кібератаках та визначення їх відповідальності, а також удосконалення процесів кваліфікації таких атак для ефективного впровадження в існуючу правову систему.

Література:

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 02.12.2024).

2. Мельцер Н. Міжнародне гуманітарне право, загальний курс. URL: <https://blogs.icrc.org/ua/wp-content/uploads/sites/98/2021/05/Nils-Melzer-Comprehensive-introduction-to-IHL-UKR.pdf> (дата звернення: 03.12.2024).